

**MISSIONERLIK TARG‘IBOTIDA USLUB VA
VOSITALARINING ZAMONAVIYLASHUVI.KIBER MAKONDA
MAFKURAVIY TAHDIDLAR**

Azamova Sitora Ayonovna

SHDPI Ijtimoiy fanlar kafedrası o‘qituvchisi

Muhammadiyah E‘zoza

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta‘lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

***Annatsiya:** Ushbu maqolada, zamonaviy missiyalik targ‘ibotida uslub va vositalarning o‘zgarishi va rivojlanishi tahlil qilinadi. Ayniqsa, kiber makonining vujudga kelishi va uning mafkuraviy tahdidlar yaratishdagi roli yoritiladi. Yangi texnologiyalar va internetning keng tarqalishi, missiyalik targ‘ibotchilariga o‘z g‘oyalarini ommalashtirishda samarali vositalar yaratish imkoniyatini taqdim etdi. Maqolada kiber makonda targ‘ibot uslublari, propaganda texnikalari va bu jarayonlarning ijtimoiy, siyosiy va diniy sohalarda qanday ta‘sir o‘tkazayotgani muhokama qilinadi. Xususan, internet orqali tarqatilayotgan mafkuraviy tahdidlar, manipulyatsiya va radikalizatsiya jarayonlari tahlil qilinadi.*

***Kalit** so‘z.Missionerlik, texnologiya, mafkuraviy, targ‘ibotchi, manipulatsiya, radikalizatsiya, kiber makon, ommalashtirish, propagan*

Missionerlik haqida gap ketar ekan, avvalo ushbu tushunchaning lug‘aviy va istilohiy ma‘nolarini tushunib olish muhim ahamiyatga egaligini alohida qayd etish lozim. Ushbu so‘z lotin tilidagi «missio» fe‘lidan olingan bo‘lib, «yuborish», «vazifa topshirish», missioner esa “vazifani bajaruvchi” degan ma‘nolarni anglatadi. Missionerlik esa belgilangan vazifalarni hal qilishga qaratilgan nazariy va amaliy faoliyat majmuini bildiradiTurli lug‘at manbalarda missionerlikka ko‘plab ta‘riflar berilgan. Ularning deyarli barchasida missionerlikka xos

xususiyatlar tavsiflanishi barobarida, bu soʻz asosan xristian dini bilan bogʻlanadi. Jumladan, har yili qayta nashr etiladigan «World Book» (“Jahon kitobi”) ensiklopediyasida “Missioner biror diniy guruh tomonidan boshqalarni oʻz diniga targʻib qilish va kiritish uchun yuborilgan inson”, -degan fikr qayd etilgan. 2005 yilda Moskvada nashr etilgan “Kirill va Mefodiyning katta ensiklopediyasi”da esa «Missionerlik biror diniy birlashma vakillarining oʻz eʼtiqodini boshqa din vakillari orasida yoyish harakati», -degan taʼrif keltirilgan. Umuman olganda, turli lugʻatlar va manbalarda bayon etilgan taʼriflar bib-biriga juda yaqin va oʻxshash boʻlib, ularga tayangan holda quyidagi xulosani chiqarish mumkin: missionerlik - bir dinga eʼtiqod qiluvchi xalqlar orasida boshqa bir dinni targʻib qilishni anglatadi. Prozelitizm - bu toʻgʻridan-toʻgʻri biron bir dinga ishongan fuqaroni oʻz dinidan voz kechishga va oʻzga dinni qabul qilishga majbur qilishdan iboratdir. Missionerlarning bugungi kundagi faoliyati hech bir mintaqa, hech bir davlat bunday tahdiddan holi emasligini koʻrsatadi. Bunday holatlarning oldini olish uchun esa missionerlikning mohiyatini toʻgʻri va chuqurroq anglash, uni bartaraf etish yoʻlida maqsadli, tizimli va tadrijiy faoliyat olib borish zarur boʻladi. Bugungi kunda faol missionerlik bilan turli yoʻnalishdagi tashkilotlar shugʻullanayotgan ekan, bunday harakatlarning gʻoyaviy-aqidaviy asoslarini koʻrib chiqish maqsadga muvofiqdir. Masalan, xristianlar “Missionerlik har bir dindor uchun shart”, -deb hisoblaydilar. Bunday fikrlarning asosi va manbaini «Injil»dan topish mumkin. Jumladan, “Injil”da Iso Masihning oʻziga 12 havoriyni tanlab olishi va ularni Isroilning qishloqlari boʻylab daʼvat qilish uchun yuborgani qayd etilgan. Bu haqda Markdan rivoyat qilingan “Injil”da «Iso shogirdlariga dedi: “Butun jahon boʻylab yuringlar va hamma tirik jonga Injil Xushxabarini targʻib qilinglar”, Mattodan rivoyat qilingan «Injil»da esa “...barcha xalqlardan shogird orttiringlar. Ularni Ota, Oʻgʻil va Muqaddas Ruh nomi bilan choʻqintiringlar. Men sizlarga buyurgan hamma narsalarga mal qilishni ularga oʻrgatinglar...”, -degan daʼvatlarni oʻqish mumkin. Shu oʻrinda adolat yuzasidan bir fikrni alohida qayd etish lozim. Koʻpchilik hollarda muayyan dinda doirasida shakllangan u yoki bu koʻrsatmalar, aqidalar konkret tarixiy shart-sharoit bilan

bog‘liq bo‘ladi va o‘z davri uchun to‘g‘ri hisoblanadi. Vaqt, sharoit o‘zgarishi bilan o‘zining birlamchi ahamiyatini yo‘qotgan bunday ko‘rsatmalar o‘sha davrdagi tarixiy vaziyatni tushunish va baholashda qimmatdorlik kasb etadi. “Injil”dan keltirilgan yuqoridagi so‘zlar haqida ham shunday deyish mumkin. Zero, Iso Masih tomonidan qilingan bunday da‘vatlar ko‘p xudolilik o‘rniga yakkmisionerlik harakatini eng ko‘p olib boradiganlar, hozirgi kunda, bu «Iegov shohidlari» diniy tashkiloti vakillaridir. Ularning vakillarini jamoat joylarida, xiyobon va mahallalarda ochiqdan-ochiq missionerlik ruhidagi adabiyotlarini tarqatishlarini kuzatish mumkin. Missionerlik bilan faol shug‘ullanuvchi «Iegov shohidlari» sektasida ta’sir etish mexanizmlari aniq va lo‘nda qilib ishlangan. Bu yo‘nalish 19-asrning 70-yillarida AQSHda vujudga kelgan. Bugungi kunda jahonning turli mamlakatlarida 100 ga yaqin bo‘linmalariga ega. Bu tashkilot qat’iy markazlashgan bo‘lib, uning boshqaruvchi raisi cheklanmagan hokimiyatga ega. YUqoridan pastga ko‘rsatmalar va adabiyotlar, pastdan yuqoriga hisobotlar yuborib turiladi. «Iegov shohidlari» o‘zining matbuot organiga ega. «Posbon minora», «Uyg‘on». Bu jurnallar jahon xalqlarining 160 da ziyottilida nashr qilinib, dunyoning turli burchaklarida tarqatiladi. Ularning tarqatayotgan adabiyotlari didli, rangli va chiroyli manzaralar bilan tasvirlangan. «Jalb etuvchilar»ning ovoz ohanglari tinchlantiruvchi va mehrlil sado etadi. Mutaxassislarning aytishicha, «Iegov shohidlari» sektasi a‘zolari jalb etishning 86 xil usulidan foydalanar ekanlar. Ular ko‘pincha quyidagi turdagi kishilarni o‘z ta’sir doiralariiga olishga urinadilar. -birinchi va to‘rtinchi kurs talabalari; -keksalar ayniqsa, endigina nafaqaga chiqqanlar va yolg‘iz qariyalar; o‘z o‘rnini topishga intilayotgan o‘smirlar; -kuchli stressni (kasallik, yaqin odaming vafoti, ajralish va x.k.) boshidan kechirayotganlar; -qochoqlar va ishsizlar. Yana bir missionerlik harakati bilan shug‘ullanayotgan diniy tashkilot «To‘liq injil xristian cherkovi»dir. Ular ba’zi ibodat uylarida o‘zbek tilida ibodatlarni olib bormoqdalar, moddiy yordam ko‘rsatish orqali o‘z dinlariga da‘vat qilishga harakat qilmoqdalar. Missionerlik faoliyatining eng cho‘qqisi bu prozelitizm. Prozelitizmi - bu to‘g‘ridan-to‘g‘ri biron bir dinga ishongan fuqaroni majburan o‘z

dinidan voz kechishi va o'zga dinni qabul qilishga majbur qilishdan iborat. Prozelitizm illatining ba'zi bir noxush natijalarini keltirish mumkin: bir qancha vaqt islom dinida yurib, keyin xristian dinini qabul qilgan kishilar vafot etganda, jasadlarini musulmon qarlariga qo'yish muammo tug'dirmoqda. Sababi, mayitning musulmon ota-onalari o'z farzandlarini xristian mozoriga dafn etishni xohlamaydilar. Musulmonlar esa, xristian dini vakili jasadini o'z musulmon birodarlari yotgan joyga ular uchun haqorat deb biladilar. Natijada kelishmovchiliklar kelib chiqadi. Missionerlik qonun orqali ta'qib qilinib turiladi: O'zbekiston Respublikasida vijdon erkinligi qonunan kafolatlangan. Har bir fuqaro xohlagan diniga e'tiqod qilish mumkin. Davlat va diniy tashkilotlar bir-biridan ajratilgan. Shu bilan birga diniy konfessiyalar o'rtasidagi tinchlik, totuvlik va daxlsizlikni ta'minlash maqsadida prozelitizm (bir diniy konfessiyadagi dindorlarni boshqasiga kiritishga qatilgan xatti-harakatlar) va har qanday missionerlik faoliyati qonunan man etilgan. Ushbu qoidaning buzlishiga aybdor bo'lgan shaxslar qonun oldida javobgarlikka tortiladilar. (Jinoyat kodeksining 216(1), 216(2) moddalari) Aholining, xususan soha mutaxassislarining, missionerlik haqida ma'lumotga ega bo'lishlari ularning burch va vazifalari sanaladi. Chunki yurtboshimiz ta'kidlaganidek: "Islom-bu ajdodlarimiz, otabobolarimiz dini. Uni tashqi ta'sir, buzg'unchi unsurlardan tozalash muqaddas burch sanaladi." a xudolikni targ'ib qilish bilan bog'liq edi. Kibermakon kompyuter tarmoqlari orqali amalga oshiriladigan muloqot maydonini ifodalovchi voqelik sifatida 1990 yildan boshlab keng miqyosida rivojlanib, takomillashib kelmoqda. Kibermakon tushunchasini dastlab kanadalik yozuvchi Uilyam Gibson 1982 yil «Sojjenie Xrom» («Burning Chrome») nomli hikoyasida yozadi. Keyinchalik, Gibsonning 1990 yilda yozib tugatgan «Neuromancer» (o'zbek tilida tarjimasida «Asabli manzaralar tasvirlovchisi», rus tilida «Nervo-sochinitel») nomli texno-utopik fantastik trilogiyasida qo'llagan. Bu asardagi kibermakon tushunchasi millionlab odamlarning jamoaviy sarob, xayolparastlikning o'ziga xos ko'rinishi sifatida tasvirlangan. Bu erda jamoaviy sarob yoki xayolparastlik inson ongida sub'ektiv psixologik holat sifatida

namoyon bo'ladi. Ijtimoiy nuqtai-nazardan kibermakon deganda kompyuter tarmog'i orqali bir-biri bilan bog'langan va bir vaqtning o'zida turli geografik nuqtada kesishuvchi har qanday mavjud kompyuterning grafik sifatidagi ma'lumotlariga o'ralashib qolgan kishilar jamoasi tushuniladi. Kiberterrorchilik – bu tahdid yoki qo'rqitish orqali, internetdan foydalangan holda, siyosiy yoki mafkuraviy muvaffaqiyatga erishish maqsadida uyushtiriluvchi kiberhujumlardir. Kompyuter viruslari, kompyuter qurtlari, fishing, zararli dasturlar, apparat usullari, dasturlash skriptlari kabi vositalar yordamida kompyuter tarmoqlarini, xususan, Internetga ulangan shaxsiy kompyuterlarni qasddan, keng miqyosda buzish harakatlari internet terrorizmining ko'rinishi bo'lishi mumkin. Kiberterrorizm munozarali atamadir. Ba'zi mualliflar ma'lum terroristik tashkilotlar tomonidan signalizatsiya, vahima yoki jismoniy buzilishlarni yaratish maqsadida axborot tizimlariga qarshi hujumlarni buzish bilan bog'liq juda tor ta'rifni tanlaydilar. Boshqa mualliflar esa kiberjinoyatni o'z ichiga olgan kengroq ta'rifni afzal ko'rishadi. Kiberhujumda ishtirok etish, hatto zo'ravonlik bilan amalga oshirilmagan bo'lsa ham, terror tahdidi idrokiga ta'sir qiladi. Zamonaviy missiyalik targ'ibot uslublarining va vositalarining rivojlanishi, ayniqsa kiber makonining kengayishi, mafkuraviy tahdidlar yaratishda yangi imkoniyatlar va xavf-xatarlarni yuzaga keltirdi. Internet va raqamli texnologiyalar targ'ibotchilarga o'z g'oyalarini keng auditoriyaga etkazishda yangi platformalarni taqdim etdi, shu bilan birga, bu vositalar radikal g'oyalar va manipulyatsiya usullarini tez va samarali tarzda tarqatishga imkon berdi. Kiber makon, o'zining anonimligi va tezkor tarqalish xususiyatlari bilan, mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurashda yangi chaqiriqlarni keltirib chiqardi. Natijada, targ'ibot uslublarining zamonaviylashuvi va uning xavf-xatarlarini boshqarish, zamonaviy jamiyatda mafkuraviy tahdidlarga qarshi samarali choralar ko'rishni talab qiladi. Shu sababli, kiber makon va uning ta'siri haqida chuqur tushuncha shakllantirish, missiyalik targ'ibot va mafkuraviy kurashning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Alimov, M. (2020). "Kiber makonda mafkuraviy tahdidlar va ular bilan kurash usullari". *Terrorizm va kiberxavfsizlik jurnali*, 15(3), 45-60.
2. Yuldashev, A. (2019). "Zamonaviy targ'ibot vositalari va uning jamiyatdagi ta'siri". *Ijtimoiy Fikr jurnali*, 10(1), 123-135.
3. Anderson, R., & Moore, T. (2021). "Cyber Security and Digital Propaganda". *International Journal of Cyber Security*, 18(2), 234-250.
4. Mujtaba, M. (2022). "The Role of Social Media in Modern Propaganda". *Global Communications Review*, 29(4), 76-92.
5. Khamidov, J. (2023). "Internet va mafkuraviy manipulyatsiya: zamonaviy xavf-xatarlar". *Davlat va Jamiyat jurnali*, 16(4), 88-101.
6. Omonov B. N., Ochilova G. A., Azamova S. A. SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ECOLOGICAL ENVIRONMENT IN UZBEKISTAN //World of Scientific news in Science. – 2023. – T. 1. – №. 3. – C. 15-28.
7. Shakhrisabz A. S. A. THE USE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ORIENTAL SCIENTISTS IN THE FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //International Scientific and Current Research Conferences. – 2024. – C. 94-97.
8. Shakhrisabz A. S. A. THE USE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ORIENTAL SCIENTISTS IN THE FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //International Scientific and Current Research Conferences. – 2024. – C. 94-97.
9. Ayonovna A. S. et al. GLOBALLASHUV DAVRIDA EKOLOGIK MUAMMOLARVA ULARNING YECHIMI //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 12. – №. 1. – C. 20-24.
10. Ayonovna A. S. et al. GLOBALLASHUV DAVRIDA EKOLOGIK MUAMMOLARVA ULARNING YECHIMI //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida

- tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 12. – №. 1. – C. 20-24.
11. Ayonovna A. S. et al. GLOBALLASHUV DAVRIDA EKOLOGIK MUAMMOLARVA ULARNING YECHIMI //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 12. – №. 1. – C. 20-24.
12. Azamova S. A. PROBLEMS OF FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT. – 2024. – T. 3. – №. 5. – C. 743-749.
13. Azamova S. UMUMTA'LIM MAKTAB O 'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING USUL VA VOSITALARI //Interpretation and researches. – 2024.
14. Azamova S. EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.